

Миронов Юрій Богданович,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи;
Бега Дмитро Орестович,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Туризм»;
Львівський торговельно-економічний університет

СПЛАТА ТУРИСТИЧНОГО ЗБОРУ ЯК ІНДИКАТОР ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Сфера туризму сприяє розвитку культурного потенціалу України, збереженню, популяризації й ефективному використанню національного культурного надбання, створює умови для підвищення туристичної привабливості об'єктів культурної спадщини та підтримання креативної економіки.

Туризм не лише позитивно впливає на розвиток суміжних із ним галузей (торгівлю, розміщення і харчування, транспорт, культуру і спорт), але і є для громад з туристичним потенціалом додатковим джерелом наповнення їхніх бюджетів. Тим паче, що органи місцевого самоврядування для цього мають необхідний інструмент – туристичний збір, кошти якого надходять виключно до місцевих бюджетів, а територіальні громади, сільські, селищні та міські ради мають право встановлювати його ставки.

Ставка туристичного збору встановлюється рішенням органу місцевого самоврядування за кожну добу тимчасового розміщення у місцях проживання (ночівлі) у межах, визначених п. 268.5 ст. 268 Податкового Кодексу України, граничних розмірах, зокрема – для внутрішнього туризму до 0,5 % мінімальної заробітної плати (встановленої на 1 січня поточного року) та для в'їзного – до 5 % мінімальної заробітної плати [1]. Базою справляння туристичного збору є загальна кількість днів тимчасового розміщення у місцях проживання (ночівлі).

Динаміку і структуру надходжень з туристичного збору до місцевих бюджетів України наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка і структура надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів України у 2018 - 6 місяців 2023 р.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	6 міс. 2023 р.	Темп зростання, % 2022 р. від:	
							2018 р.	2021 р.
Туристичний збір всього, тис. грн.	90725,8	196200,9	130628,2	243971,4	186431,1	85471,7	105,5	-29,3
<i>у т.ч. сплачених:</i>								
юридичними особами, тис. грн.	59304,8	129736,5	79865,4	154194	118215,7	49622,8	99,3	-27,7

Продовження таблиці

частка, %	65,4	66,1	61,1	63,2	63,4	58,1	-1,96	0,21
фізичними особами, тис. грн.	31420,9	66464,4	50762,8	89777,4	68215,4	35848,9	117,1	-32,4
частка, %	34,6	33,9	38,9	36,8	36,6	41,9	1,96	-0,21
Місцеві податки і збори, млн. грн.	61026,4	73575,3	75686,2	89896,6	84305,1	48385,2	38,1	-7,6
Податкові надходження, млн. грн.	232532,9	270545,8	285571,5	346713,2	393460,6	214699,7	69,2	17,3

Джерело: розраховано за даними [2].

За п'ять років сума сплаченого туристичного збору збільшилася більше, ніж удвічі (на 105,5 %). Найбільший обсяг туристичного збору надійшов у 2021 році р. – майже 244 млн. грн., найменший – 90,7 млн. грн. у 2018 р. У порівнянні з темпами зростання податкових надходжень місцевих бюджетів та місцевих податків і зборів, до групи яких належить туристичний збір, бачимо, що динаміка його росту позитивна: в 2,8 рази вище від темпу росту місцевих податків і зборів та в 1,5 рази більше від темпу росту податкових надходжень.

У 2022 році, незважаючи на запроваджений воєнний стан та ведення активних бойових дій на більшості територій півдня та сходу України, місцеві бюджети України зібрали 186,4 млн. грн. туристичного збору.

Безпосередньо справляють та перераховують його до місцевого бюджету юридичні та фізичні особи-підприємці, які надають послуги з розміщення у приміщеннях різного типу, перелік яких чітко визначено у Податковому кодексі України. Такими місцями для розміщення є готелі, кемпінги, мотелі, гуртожитки для приїжджих, хостели, будинки відпочинку, туристичні бази, гірські притулки, табори для відпочинку, пансіонати та заклади готельного типу, у т.ч. санаторно-курортні; а також житлові будинки, прибудови, квартири, котеджі, кімнати, садові і дачні будинки, та інші об'єкти, що використовуються для тимчасового проживання (ночівлі).

Розподіл сплати туристичного збору відображено на рис. 1. Логічно, що більша частина туристичного збору надходить завдяки юридичним особам: частка, що належить їм складає від 58,1 % (найменше значення у 2023 р.) до 66,1 % (найбільше у 2019 р.). Відповідно частка, що належить фізичним особам-підприємцям складає 33,9-41,9 %.

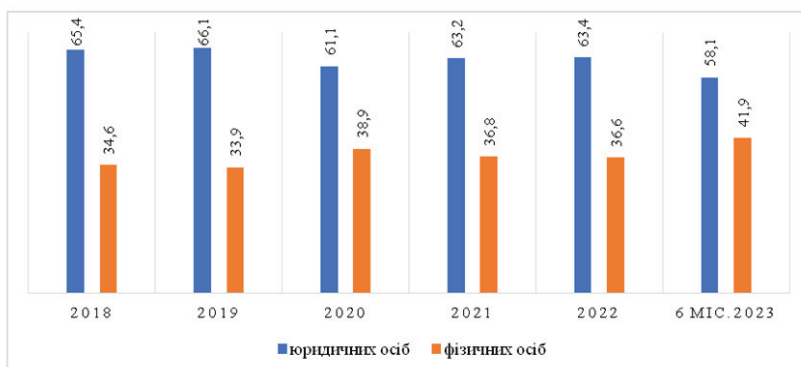

Рис. 1. Структура надходжень туристичного збору за 2018 – 6 міс. 2023 р., %

Джерело: складено за даними [2].

У загальній структурі податкових надходжень місцевих бюджетів роль туристичного збору – незначна (у 2022 р. лише 0,05 % усіх податкових надходжень місцевих бюджетів). Частка туристичного збору в загальній сумі місцевих податків і зборів склала всього 0,22 % у 2022 р.) (рис. 2.). Незначна фінансова значимість туристичного збору пов'язана з тим, що не всі територіальні громади мають туристичний потенціал (пам'ятки архітектури, рекреаційну інфраструктуру тощо), а ті громади, які його мають, не завжди повною мірою його використовують для наповнення своїх бюджетів.

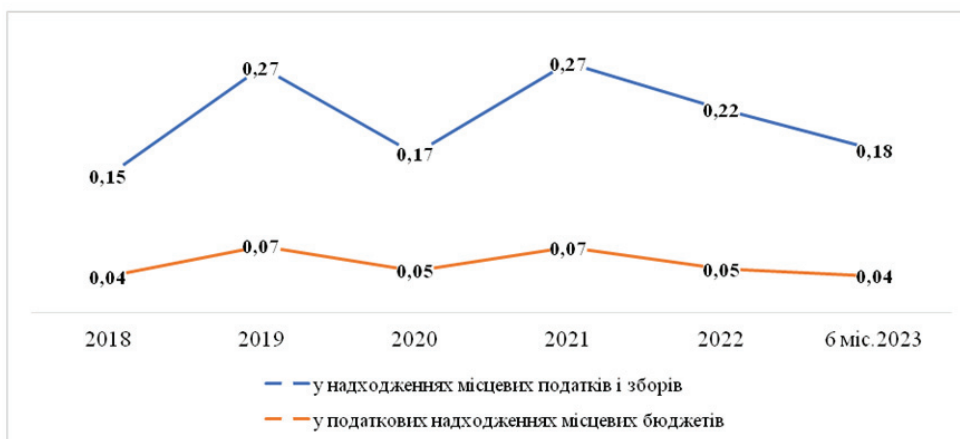

Рис. 2. Фінансова значимість туристичного збору за 2018 – 6 міс. 2023 р., %

Джерело: складено за даними [2].

Серед великих міст – обласних центрів у 2022 р найбільше туристичного збору зібрали у Києві (38,8 млн. грн. або 20,8 % загального обсягу туристичного збору, що надійшов до усіх місцевих бюджетів), Львові (19,8 млн. грн. або 10,6 % у 2022 р.), Дніпрі (6,47 млн. грн. або 3,4 %), Одесі (4,4 млн. грн. або 2,4 %) та Харкові (3,3 млн. грн. або 1,8 %). Звичайно, на фоні загальної величини податкових надходжень до бюджетів обласних центрів, туристичний збір виглядає досить скромно, але для окремих міст, сіл і селищ – з потужним туристичним чи рекреаційним потенціалом – він є джерелом суттєвих бюджетних доходів.

Надзвичайно відчутними стали втрати для прикордонних районів з російською федерацією та білоруссю, а також традиційно курортних областей: Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької. У курортних населених пунктах окупованої частини Херсонщини зараз розміщуються переважно російські військові або силовіки. «Залізний порт, Лазурне, Скадовськ, Арабатська стрілка Генічеського району: там сьогодні знаходяться окупанти. Вони в деяких закладах відпочинку облаштували свої бази або місця тимчасового перебування військовослужбовців, або якихось допоміжних сил» [3].

Те ж можна сказати й про інші морські курорти України, куди прийшла війна, незалежно від того, окуповані вони чи ні. Особливо сильно страждає курортне селище Затока в Одеській області. Не встигають місцеві мешканці оговтатися від однієї ракетної атаки, як запускаються нові снаряди. Тут тільки за півроку війни понівечені десятки баз відпочинку, кафе, сотні торгових яток на набережній, дачних будиночків, згоріла велика кількість помешкань селян [4].

На фоні значного скорочення туристичної активності, а відтак і доходів від неї під час активного вторгнення на територію України російських військ деякі регіони та окремі громади змогли наростити туристичні потоки, запровадивши нові туристичні продукти. Крім цього обмежені можливості міжнародного туризму для українців спричинили збільшення кількості і якості послуг у сфері внутрішнього (зокрема на заході України та у Карпатському регіоні).

Проаналізувавши надходження туристичного збору до бюджетів найпопулярніших українських курортів [2], виявлено, що одноосібним лідером рейтингу є бальнеологічний курорт Трускавець, де відпочиваючі сплатили понад 11 млн. грн. туристичного збору у 2022 р., що вдвічі більше від значення довоєнного 2021 р. (5,5 млн. грн.), та складає 4,3 % усіх сукупних податкових надходжень міста. Найбільш відчутний вплив на доходи місцевих бюджетів туристичний збір має для с. Поляниця (гірськолижний курорт «Буковель») – 9,8 млн. грн., що становить 9,2 % усіх податкових надходжень бюджету громади, смт. Східниця (бальнеологічний курорт) – 2,1 млн. грн. (3,2 %) і с. Косонь (термальний курорт «Косино») – 1,2 млн. грн. (4,1 %). Поряд із цим у 2022 році порівняно із 2021 роком суттєво збільшили величину надходжень туристичного збору такі обласні центри: Ужгород – на 196 %; Чернівці – на 174,2 %; Кропивницький – на 95,4 %; Хмельницький – на 90,3 %; Львів – на 74,5 %, Івано-Франківськ – на 56,8 %; Тернопіль – на 49,3 %; Дніпро – на 37,5 %; Київ – на 23,9 %.

Про відновлення туристичного потенціалу та обережний оптимізм з приводу активізації туристичної діяльності може свідчити значення туристичного збору, сплаченого за 6 місяців 2023 року – 85,5 млн. грн., що складає більше 76 % річного обсягу 2022 року.

Підсумовуючи варто зазначити, що перспективними шляхами післявоєнного відновлення індустрії туризму в Україні є:

- розвиток насамперед в'їзного та внутрішнього туризму;

- реновація інфраструктури туризму;
- якісне інституційне забезпечення туристичної діяльності;
- підвищення інтересу іноземних відвідувачів до меморіальних маршрутів та знакових місць повоєнного періоду;
- активізація маркетингової діяльності задля просування туристичного бренду України на зовнішніх ринках;
- розроблення якісних освітніх програм у сфері туризму й удосконалення існуючих та ін. [5, с. 67].

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.
3. Янковський О., Бадюк О. «Пограбовані або заселені військовими». Що відбувається на окупованих курортах півдня? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-okupovani-kurorty-turystychnyy-sezon-2023/32351014.html>.
4. Залізний Порт 2022: як курортне місто зустріло День Незалежності України. URL: https://lb.ua/society/2022/08/27/527567_zalizniy_port_2022_yak_kurortne_misto.html
5. Миронов Ю. Б. Шляхи післявоєнного відновлення індустрії туризму в Україні. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2023. Вип. 71. С. 64-68. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-71-09>